

‘Komt u liever nog eens terug?’

Cursus *Omgaan met racisme* helpt racistische uitspraken en vooroordelen te keren

- Racistisch gedrag stoelt op vooroordelen over uiterlijk of afkomst
- Beeldvorming is vaak emotioneel geladen
- ORBIT leert racistisch gedrag ombuigen, maar gaat uit van begrip

Martine CROONEN

De trein naar Hasselt. Jongeren stappen op en zoeken een zitplaats. De begeleider fluit hen terug. „In deze wagon plaatsnemen”, luidt het als een bevel. „Sorry, mevrouw”, zegt een jongen met donkere huidkleur, terwijl hij tegenover me gaat zitten. Verontschuldigt hij zich alvast omdat hij en zijn vrienden een tikje luidruchtig zijn of vanwege het vooroordeel dat ik over hem zou kunnen hebben?

Ik worstel met de vraag tot in Hasselt, waar ik aansluit bij de cursus *Omgaan met racisme* die ORBIT vzw, voorheen Kerkwerk Multicultureel Samenleven, organiseert samen met de Dienst Diversiteit en het Meldpunt Discriminatie in Hasselt. „Onze doelgroep zijn veeleer mensen die niet zelf het slachtoffer zijn van racisme, maar die getuige zijn van uitingen van racisme”, legt Lie Verrijssen van het Meldpunt Discriminatie uit. „De vorming biedt een uitgelezen kans om respectvol weerklank te leren bieden, zonder emotioneel of agressief te worden.”

Thomas Peeters van ORBIT geeft eerst wat achtergrond mee. Waar komt racisme vandaan? Hoe groeit het? Welke motieven kunnen mensen aanzetten tot racistisch gedrag? De ‘racistische

opvoedingstaart’ blijkt als volgt verdeeld: inprenting van generatie op generatie, gekleurde informatie over cultuur en religie, angst voor vreemdelingen, stereotypen en problemen die we automatisch aan vreemdelingen koppelen – dat alles beïnvloedt onze beeldvorming.

„Het is boeiend om de modellen en oorzaken van racistisch gedrag onder de loep te nemen”, zegt Sarah Debaets, stagiaire bij de Dienst Diversiteit. „Ik ben een hevig type en schiet snel in de verdediging. In deze cursus hoop ik te leren hoe een en ander meer bedachtzaam aan te pakken.”

Thomas Peeters wijst erop dat elke racistische uitspraak een boven- en een ondertoon heeft. De boventoon is kwetsend, de ondertoon vaak goedbedoeld. „Mijn dochter moet niet met een vreemdeling thuiskomen.” Het is een herkenbare uitspraak, weliswaar racistisch, maar er schuilt bezorgdheid achter. „Die ondertoon herkennen, kan de aanzet

„Waarom denkt u dat Adil voorrang kreeg voor een sociale woning?”

zijn tot een goed gesprek”, weet Peeters. „Stel jezelf als bondgenoot op van de ondertoon en probeer vervolgens de oorzaak van de uitspraak te onderzoeken.”

Peeters nodigt de deelnemers uit die tip uit te testen. „Jij voelt je beter dan de rest!”, gooit iemand eruit. Het is even slikken, want hoewel niet persoonlijk bedoeld, komt zo’n uitspraak hard aan. We krijgen dertig seconden bedenktijd om te reageren. „Wat doe ik opdat jij zo’n oordeel over me velt?”, klinkt het. Een tegenvraag stemt tot nadenken.

Twee cursisten oefenen vervolgens een rollenspel. De ene is klant, de andere onthaalt. Als de klant vraagt een collega erbij te halen die Nederlands spreekt, reageert de onthaalbediende heftig. Bij een tweede poging probeert ze daarentegen te peilen naar de reden van die vraag. „In dit geval is agressie afblokken de boodschap”, leert Thomas Peeters. Volgende reacties kunnen hier helpen: „Ofwel help ik u nu, ofwel kiest u ervoor op een andere dag terug te keren” of „Hebt u het attest nog nodig?”

Als een andere cursist de rol opneemt van een man die klaagt dat hij geen sociale woning krijgt „en die vreemdelingen wel”, licht Peeters de ‘frietzakmethode’ toe. „Blijf niet hangen in de mayonaise bovenaan, maar peil naar de kern van het verhaal, naar de punt. Daar zit het zout van het persoonlijke verhaal: ‘Waar woont u nu? En waarom meent u dat Adil voorrang kreeg?’” Dan blijkt vaak dat klagers frustratie niet over Mohammed gaat, maar over het gevoel niet gehoord te worden. Aandachtig luisteren kan dan verzachten.

Ook op school durven leerlingen wel eens racistisch tekeer te gaan. Een gesprek over anders-zijn, zoeken naar de redenen van hun gedrag en aantonen wat racisme kan veroorzaken, geeft de situatie een positieve wending. Betreft het slechts één leerling, verneder die dan niet in de groep, maar nodig hem of haar uit voor een persoonlijk gesprek.

Een cursist besluit: „Niet elke uitspraak is racistisch. Als allochtonen de indruk wordt gegeven dat elke negatieve uitspraak moet worden gekeerd, dan missen ze de vereiste adempunt om zich te integreren.”

STANDPUNT

Bert CLAERHOUT

Franciscus wil af van kil en vermoeid Europa

„Paus Franciscus legde de voorbije weken twee opmerkelijke bezoeken af. Eind november was hij in Turkije waar hij samen met patriarch Bartholomeos, het hoofd van het oecumenisch patriarchaat van Constantinopel en de geestelijke leider van de wereldwijde orthodoxe gemeenschap, het feest van Sint-Andreas vierde. Beiden ondertekenden een verklaring waarin ze zich engageren voor de hereniging van de katholieke en de orthodoxe Kerk. Een mooi gebaar, maar door de verdeeldheid onder de orthodoxe Kerken en de machtspositie van het patriarchaat van Moskou, dat zoveel sterker is dan het in het Istanbul geïsoleerde oecumenisch patriarchaat, valt er vooralsnog geen nieuwe doorbraak te verwachten.

De paus en de patriarch spraken ook hun bezorgdheid uit over de pijnlijke situatie van de christenen in Syrië en Irak. Tegenover het brute geweld van IS (Islamitische Staat) benadrukten ze onvoorwaardelijk de dialoog met de islam. In een gesprek met de Turkse president Erdogan drong Franciscus ook aan op respect voor de godsdienstvrijheid. Hij beklemtoonde dat Turkije, als een soort natuurlijke brug tussen de Europese en de Arabische cultuur, een belangrijke rol kan spelen bij het oplossen van de conflicten in het Midden-Oosten. Tot slot sprak hij zijn dank uit voor de Turkse inspanningen bij de opvang van vluchtelingen – al bleek dat voor de regering in Ankara aanvankelijk niet vanzelfsprekend. Volgens schattingen telt het land nu al twee miljoen vluchtelingen, voor het overgrote deel Syriërs.

Het vluchtelingenprobleem was ook een gesprekstema tijdens het blitzbezoek van paus Franciscus op dinsdag

25 november aan het Europees Parlement en de Raad van Europa in Straatsburg. In zijn toespraak voor het parlement uitte de kerkleider kritiek op het kille mensbeeld van de Europese Unie. De grote ideeën die Europa indertijd inspireerden, maakten volgens hem plaats voor een bureaucratische aanpak en louter economische factoren. Ook Franciscus merkt onder de bevolking een groeiend wantrouwen en meer afstandelijkheid tegenover de Europese idealen. Dat maakt dat het continent oud en vermoeid oogt. Hij spoorde de parlementsleden tot meer enthousiasme aan, vroeg hun de waardigheid van het menselijke leven boven eenzijdige economische wetmatigheden en eigenbelang te stellen en maande hen aan werk te maken van nijpende problemen zoals werkloosheid en migratie. „We kunnen niet toestaan dat de Middellandse Zee één groot kerkhof wordt”, waarschuwde hij.

Die bekommernis voor het migratievraagstuk is terecht. Uitgerekend vijftig jaar geleden, bij de val van de Muur van Berlijn, verwelkomden de Europese leiders de inwoners van het voormalige Oostblok met vlaggen en ronkende verklaringen. Maar de geschiedenis gaat pijnlijk snel. De manier waarop Afrikaanse migranten die hun leven riskeren om de kusten van Europa te halen, soms aan hun lot worden overgelaten, alsook onze weigerachtige houding om vluchtelingen uit het Midden-Oosten op te nemen, staan haaks op de beloften van destijds. Zowel in Istanbul als in Straatsburg benadrukte Franciscus ondubbelzinnig dat de Kerk onvoorwaardelijk kiest voor de zwakken en onderdrukten.

Ook Franciscus’ kritiek op het ‘frigide’ Europa klinkt geloofwaardig, al is hier toch een kanttekening nodig. Het pleit voor de paus dat hij zijn prestige aanwendt om te ijveren voor een Europa met een hart, voor nieuwe verhoudingen in politiek, economie, denken en cultuur. Maar in welke mate is de rooms-katholieke Kerk zelf nog voldoende levenskrachtig om daarbij een rol te spelen? De invloed van het christendom is de afgelopen decennia dermate getaand, dat ook de Kerk vaak een vermoeide en angstige indruk nalaat. Hoe dan ook, aan de vernieuwing van het Europese huis moet nog veel gebeuren. De woorden van de paus in Straatsburg hebben waarde als prikkel en stimulans. Als het de Kerk menens is, is het nu aan de gelovigen – van politici tot gewone burgers – om die op te pikken. ”

Rollenspel. Afgerekend worden op je huid, een deel van je mens-zijn, kwetst. © Martine Croonen